

Katarina, Krešimir i Danica u prvoj Podravkinoj reklami polovicom 50-tih godina 20. stoljeća
(Snimio Ivan Šef, fototeka Muzeja grada Koprivnice)

ULOGA NARODNOG ODBORA KOTARA KOPRIVNICA U RAZVOJU PODRAVKE 1956.-1959. GODINE

Kako su kotarske vlasti dale Podravki 15 bankarskih garancija i kredita
u formalnom iznosu od 1, 87 milijardi dinara

Razdoblje od 1956. do pa kraja 1959. bilo je najteže u povijesti Podravke. Koprivnička “industrija za preradu voća i povrća”, kako je to stajalo u službenom nazivu te tvornice, jedne od tridesetak tadašnjih jugoslavenskih pekmezara, u više navrata bila pred zatvaranjem. Podravka tih godina nije ugašena ponajprije zato što su joj lokalne vlasti, a prije svega Narodni odbor kotara Koprivnica, u te četiri krizne godine davale brojne garancije i zajmove. O tome postoji opsežna dokumentacija u Hrvatskom državnom arhivu, koja je početkom 2007. prikupljena na zahtjev Županije koprivničko-križevačka.

Iz spomenutog je razdoblja sačuvano 15 formalnih odluka na tu temu, mahom popraćeni i zapisnicima sa sjednica na kojima su usvajane. Na taj se način lako isčitavaju i dileme o svrsi investiranja tih sredstava, dijelom većih i od godišnjih proračuna samoga kotara. O tim dramatičnim odlukama u proteklih pola stoljeća gotovo ništa nije objavljivano, iako postoji nekoliko svjedoka toga vremena, ali i učesnika u njihovu donošenju.

O kakvim je garantnim i kreditnim svotama riječ, najbolje govori podatak da su u spomenutom razdoblju dosegle točno 1.870.071.390 jugoslavenskih dinara. Kako je iz više razloga iznimno teško preračunati koliko bi te gotovo dvije milijarde dinara iznosile preračunate u današnji tečaj kune, zacijelo je dovoljna usporedba da je prosječni godišnji proračun Kotara Koprivnica u to vrijeme iznosio nepunih 190 milijuna dinara, dakle deset puta manje od garantnih i kreditnih sredstava. To, dakako, ne znači da sličnih financijskih aranžmana u kojima su sudjelovale lokalne vlasti nije bilo i prije tog kriznog razdoblja, no ta su imala prekretničku ulogu. Naime, početkom 1960-ih slijedi streloviti razvoj Podravke na novim proizvodnim programima, u čemu su glavnu ulogu imale juhe i netom lansirana Vegeta.

Počnimo od 29. prosinca 1956., kada je održana sjednica Vijeća proizvođača Narodnog odbora kotara Koprivnica. Predsjedao joj je Josip Samaržija, a jedna od točaka dnevnog reda bilo je davanje garancije Podravki za investicijski kredit. Mijo Kanižaj, kao izvjestitelj Komisije za privredu, obrazložio je da Jugoslavenska investiciona banka traži garanciju za kredit Podravki za rekonstrukciju od 87 milijuna dinara.

U raspravi koja je uslijedila odbornik Nikola Blažeković je napomenuo kako “poslovanje poduzeća Podravka ide slabo” i da treba “poduzeti mjere za poboljšanje stanja” u cilju “konačnog sređivanja”. Na to se nadoveo i odbornik Nikola Podravac, ustvrdivši da “pred nama stoji da li da likvidiramo poduzeće Podravku ili da dademo garanciju”. U prvim slučaju, rekao je, ostat će “mnogo nezaposlenih radnika, a i naši proizvođači neće imati kome prodavati svoje proizvode”. Zato je ta garancija naposljetku i jednoglasno odobrena. Interesantno je da

Bačve u kojima se čuvalo voće za proizvodnju marmelade i džemova Podravka, iz tvorničkog kruga Podravke, polovica 50-tih godina 20. stoljeća, (Snimio Ivan Šef, fototeka Muzeja grada Koprivnice)

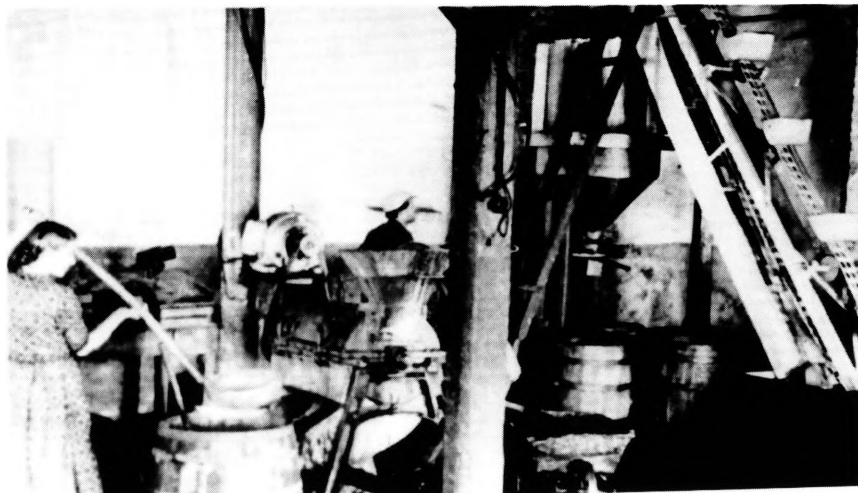
je ta garancija trebala važiti sve do kraja 1981. godine.

Ispostavilo se da je spomenuta samo prva u nizu, i to mahom na mnogo veće iznose. Već 16. veljače 1957. na Vijeću proizvođača Narodnog odbora kotara Koprivnica na dnevnome je redu bilo davanje garancije Podravki za odobreni investicijski kredit iz Saveznog investicionog fonda od čak 288,33 milijuna dinara, opet u cilju “rekonstrukcije poduzeća”. Predsjedavajući Josip Samaržija je u zaključku je pripomenuo kako će se u sklopu rješavanja problema u tom poduzeću donijeti i odluka “tko će gospodariti sa milionima u tom poduzeću”, što je posredno govorilo da nemaju povjerenje u tadašnje tvorničko vodstvo.

U izdanom je rješenju, inače, stajalo da spomenuta savezna banka ima pravo u slučaju nepodmiranja kreditnih obveza blokirati račun Narodnog odbora, a i naplatiti se i “iz budućih prihoda ovog NO-a”. Ta je garancija, kojoj je izvan snage stavljena ona prethodna iz prosinca 1956., trebala vrijediti sve do veljače 1982., ali je visoka infacija u 1960-im i 1970-im godinama

Doprema sirovine iz podravskih sela u tvornički krug Podravke

Proizvodnja marmelade u pogonu Podravke, polovica 50-tih godina 20. stoljeća,
(Snimio Ivan Šef, fototeka Muzeja grada Koprivnice)

pripomogla da taj kredit, kao i mnogi kasniji, ne bude vraćan u realnom iznosu. No, u trenutno davanja garancije nitko na to nije mogao računati.

Manju garanciju za dopunska obrtna sredstva u iznosu od 277.500 dinara dalo je Kotarsko vijeće 29. lipnja 1957., očito za premošćivanje nekih kratkotrajnih obveza. I u ovom je slučaju o tome prethodno raspravljalo već spominjano kotarsko Vijeće proizvođača, pa je u raspravi pripomenuto kako Podravka “nikako ne može srediti svoje financijske prilike pa postaje ovo zabrinjavajuće”, ali da se nadaju kako će se “otkupom višanja za inozemstvo srediti i prilike” u tom poduzeću.

Stanka do iduće garancije trajala je nepuna tri tjedna, jer je već 19. srpnja 1957. isto to Vijeće proizvođača dalo garanciju Narodnoj banci FNRJ za dodjeljivanje “kratkoročnog kredita za redovan obujam poslovanja” u iznosu od 35 milijuna dinara. Sredstava je trebalo vratiti do kalendarskog kraja te godine.

Naredne su garancije, i čak tri usvojene istoga dana, uslijedile 28. rujna 1957. na Kotarskom vijeću i Vijeću proizvođača Narodnog odbora kotara Koprivnica. Oba su ta tijela imala iste točke dnevnog reda. Po prvoj su Podravki dane garancije za kratkoročni kredit od 20 milijuna dinara, po drugoj za srednjoročni kredit od 7,8 milijuna dinara i po trećoj za investicijski kredit od 5,8 milijuna dinara. Garancije za prva dva dana su Narodnoj banci FNRJ, a za treću Jugoslavenskoj investicionoj banci.

Usvajanje tih odluka opet nije prošlo bez ozbiljnih upozorenja vodstvu Podravke. Tako je jedan od zastupnika loše stanje u Podravki usporedio s onim u šumariji u Ždali, stavljajući ih na istu razinu, dok su drugi to osporavali tvrdnjom kako je Podravkin problem i u tome što je cijena rajčice, kao njene važne sirovine, s nabavnih 18 pala na prodajnih 6-8 dinara po kilogramu. Petar Borko je, pak, ustvrdio kako financijsko poslovanje te tvrtke “nije baš ružičasto” i da će poslovni gubitak u tekućoj godini iznositi “oko 70 milijuna dinara”. Borko je odbornicima otkrio i da je Podravka zapravo zatražila kredit i garanciju za 74 milijuna di-

Na obroncima Bilogore 1955. godine u prigodi obilaska plantaža i primopredaje direktorske funkcije. S lijeva na desno: Vlado, *šofer tvorničkog Forda*, dipl. ing. Ivo Đerek, Juraj Mucko, *stari direktor*, Valent Ambrošić, *novopostavljeni direktor* i dipl. ing. Pavle Gaži. (Snimio Ivan Šef, fototeka Muzeja grada Koprivnice)

nara, ali kako kotar to nije mogao dati, Podravksši su se obratili su se i Izvršnom vijeću NR Hrvatske, nadajući se da će republička vlast uvažiti objašnjenje da su gubici, kao i dok drugih prehrambenih industrija, “proistekli iz objektivnih razloga”.

Izvršno je vijeće u tu svrhu formiralo i komisiju koja je trebala do kraja 1957. proanalizirati stanje u toj gospodarskoj grani, nakon čega bi se donijela i odluka isplati li se da Podravka i dalje posluje ili će se “pristupiti njenoj likvidaciji”.

Kako je i bilo najavljeno 28. rujna 1957., kad su u jednome dana dane tri garancije Podravki u ukupnom iznosu od 33,6 milijuna dinara, 16. listopada iste godine održana je rasprava o koprivničkom gubitaku na zajedničkoj sjednici oba vijeća Narodnog odbora kotara Koprivnica. Izvjestitelj je bio Mijo Kanižaj, koji je naglasio da je za 1956. pokriven gubitak po završnom računu od 43,5 milijuna dinara, od čega je kotar sudjelovao s 18 milijuna, a općina s 27 milijuna dinara. Zato je poduzeće i moglo nastaviti s radom, ali uz nerentabilnost i daljnje ostvarivanje gubitaka u tekućoj 1957. godini.

Kanižaj je predložio i zaključke, u kojima se navodilo da Podravka “nadalje ostane raditi”, da se izvrši “sanacija postojećeg stanja” iz kotarskog i republičkog budžeta, da se Izvršnom vijeću predlože olakšice za proizvođače davanjem regresa na staklenu ambalažu i lim te snižavanjem kamatnih stopa. Od Izvršnog vijeća Sabora zatražena je i dotacija ili sanacijski kredit

Novi Podravkini proizvodi, oko 1960. godine

u iznosu od 80 milijuna dinara za pokriće tekućih gubitaka, koji su bili predviđeni u godišnjoj visini od 85 milijuna, a u prvih su osam mjeseci već dosegli 73,3 milijuna dinara.

O toj je točki raspravljalo još nekoliko odbornika. Prvi se opet javio Petar Borko, koji je ustvrdio da da se stanje u Podravki ne bi moglo srediti sredstvima općine i kotara, pa je zato u međuvremenu održan sastanak u Komisiji za privredu Izvršnog vijeća NR Hrvatske, jer “problemi koji tište Podravku tište i isto tako i ostala srodna poduzeća u Hrvatskoj pa će te probleme trebati rješavati kod viših organa, a i sredstvima Republike odnosno Federacije”. Na isti su način govorili i Ivan Dokić, Stjepan Kovačić i Vilko Igrić, naglašavajući kako Podravka treba Podravini, ali iz tog poduzeća dugo nisu stižale realne informacije o poslovnim rezultatima.

Zanimljivo je bilo izlaganje dr. Alberta Heinricha, budući da je postavio pitanje kako će Podravka poslovati nakon što joj se pokriju tadašnji gubici. Njegova je teza bila da poduzeće mora žurno “preorijentirati svoju proizvodnju i prilagoditi se tržištu”. Nakon toga je Josip Samaržija predložio da novi direktor Podravke, Pavle Gaži, ponudi dodatna objašnjenja uz podneseni izvještaj.

Uzimajući riječ, Gaži je ustvrdio da je industrija voćnih konzervi, koje su dominirale u tadašnjem Podravkinom proizvodnom programu, predstavlja jugoslavenski problem, jer kapaciteti za proizvodnju marmelade daleko premašuju potrebe i sve je slabija prodaja. Industrije koje su “učile od Podravke”, rekao je, u međuvremenu su je pretekle. Danas poduzeće ima problema s nabavom i sirovina i ambalaže, no skladišta su puna stare robe. Nikad nisu napravljene točne kalkulacije o isplativosti proizvodnje, tako da se finalni proizvod prodavao jeftinije od nabavne cijene sirovina, a o gubicima se nije pričalo jer se to smatralo sramotom. Sada su se radna mjesta u Podravki “svela na minimum” (nije, međutim, iznosio konkretni broj zaposlenih! – op. Ž.K.). Upozorio je da se trenutno radi na stvaranju zajednice proizvođača za jedinstveni nastup prema kupcima na domaćem i inozemnom tržištu. Na kraju je napomenuo da Podravka može odbaciti proizvodnju nekih proizvoda, a neke je spremna proizvoditi u zajednici s Kalnikom iz Varaždina.

Komentirajući Gažijevo izlaganje, vijećnik Stjepan Debeljak – Bil je napomenuo kako nova uprava “otklanja subjektivne nedostatke” i da Podravka, unatoč slabe potražnje za njenim

proizvodima, “vrši korisnu privrednu djelatnost”. Iznio je da je Podravka u nepovoljnom položaju, s obzirom da se takmiči s s izvoznim poduzećima oko nabave sirovina te da treba nastojati da ona stvori vlastitu sirovinsku bazu. Istoga se popodneva, inače, odvojeno sastalo i kotarsko Vijeće proizvođača, koje je održalo sve spomenute zaključke, uključujući i onaj za kredit od 80 milijuna dinara od republičkih vlasti.

Podravka se idući puta našla na dnevnome redu kotarskog Vijeća proizvođača 19. travnja 1958., a opet je bila riječ o traženju garancije za kratkoročni kredit “za redovan obujam poslovanja” na iznos od 50 milijuna dinara. Taj bi zahtjev značio da Podravka ipak nije dobila tražena republička sredstva ta sanaciju poslovanja, zbog čega joj je banka blokirala račun. Na pitanje odbornika Hrženjaka “koliko je do sada odnijela Podravka iz raznih fondova”, predsjednik Alojz Golja mu je odgovorio da je Podravki do tada dano 150 milijuna dinara, a da računaju na obećanje republičkih vlasti da ipak daju dugoročni kredit od 38 milijuna dinara. Golja je naglasio da je kotarsko vodstvo zauzelo stav da ako poslovni izvještaj za prvo polugodište 1958. bude negativan, onda “ne možemo drugo nego u likvidaciju”. Kriza u Podravki dosegla je, dakle, vrhunac i nezadovoljni su vijećnici, svjesni stanja u kojima se nalazio osiromašeni kotarski proračun, bili spremni i za najradikalnije mjere.

Ostali sudionici u raspravi postavljali su pitanja je li tko zbog ranijih lažnih bilanci bio kažnjen, a odgovoreno mu je da je slučaj predan Javnom tužiteljstvu. Na to je odbornik Marković (u zapisniku nema njegova imena – op. Ž.K.) uzvratio pitanjem: “Kad bi mi svi radili kao oni u Podravki, kako bi to izgledalo?... Zadnje je vrijeme da se prekine s davanjem garancija Podravki!” Oštar je bio i Petar Šoš, koji se zabrinuo kako će kotar u slučaju likvidacije Podravke otplaćivati njene kredite, a također je predložio da se tom poduzeću postavi uvjet da dok ne poboljša poslovanje njeni zaposlenici “rade s plaćom od 60 posto”. Sjednica je završila formiranjem nove komisije koja će kontrolirati rad Podravke (Petar Šoš, Alojz Golja, Petar Šandl, Ignac Petrović), ali je predložena garancija od 50 milijuna ipak izglasana.

Istoga se dana slična rasprava vodila i na vijeću Narodnog odbora kotara Koprivnica, gdje se odbornik Andrija Stankerić zapitao kako je moguće da se u Podravki “upropaštavaju milioni i da za to nitko nije odgovoran”?! S druge strane, Podravkine je objektivne probleme obrazlagao Josip Samaržija, dajući karakteristični promjer cijene marmelade. Ona je na tržištu stajala oko 110 dinara po kilogramu, a u proizvodnji je trošak zbog skupih sirovina bio 160 dinara. No, naveo je da se stanja popravlja, jer se Podravka sve više preusmjerava na proizvodnju mesa. Rudi Filipčić je, pak, priznao su neki iz kotarske vlasti već predlagali da se Podravka žurno likvidira.

Razvila se i rasprava oko raznih troškova u Podravkinu poslovanju, primjerice preskupih uvoznih vrećica za pakiranje juha, kao i pojave da se njeni rukovoditelji voze limuzinama umjesto vlakom, na čemu je posebno inzistirao odbornik Stjepan Matota. I tu je prije potvrđivanja već spomenute garancije od 50 milijuna dinara formirana komisija koja će pratiti stanje, a u nju su ušli Ivan Kuštrak, Dragutin Maltarić, Josip Samaržija, Rudolf Filipčić, Andrija Standerić i Stjepan Kapusta. Prvotno je u nju imenovan i Stjepan Matota kao sedmi član, ali je prilikom kasnije prezentacije izvještaja bez obrazloženja izostavljen s popisa.

Ovoga je puta pauza do novog zahtjeva trajala nepunih sedam tjedana, točnije do 7. lipnja 1958., kad su Podravkaši od kotarskog Narodnog odbora zatražili garanciju za investicijski

Red. broj	Izdane garancije	Datum izdavanja	Svota garancije	Vrijeme važenja garancije	Napomena
1.	Garancija za investicijski kredit iz Saveznog investicijskog fonda	29. prosinca 1956.	87.000.000 Din	od 29. prosinca 1956. do 29. prosinca 1981.	-
2.	Garancija za investicijski kredit iz Saveznog investicijskog fonda	16. veljače 1957.	288.333.640 Din	od 16. veljače 1957. do 16. veljače 1982.	-
3.	Sredstva garantnog iznosa za dopunska obrtna sredstva	29. lipnja 1957.	277.500 Din	-	Na trajno korištenje
4.	Garancija za kratkoročni kredit za redovnu proizvodnju	19. srpnja 1957.	35.000.000 Din	do 31. prosinca 1957.	Najmanje godinu dana odnosno do konačne napalte sredstava
5.	Garancija za kratkoročni kredit za redovnu proizvodnju	28. rujna 1957.	20.000.000 Din	do 31. prosinca 1960.	“
6.	Garancija za srednjoročni kredit za pokriće platnog fonda do 100% plaća	28. rujna 1957.	7.800.000 Din	25. godina	“
7.	Garancija po investicijskom zajmu	28. rujna 1957.	5.801.000 Din	do 31. prosinca 1958.	-
8.	Garancija za kratkoročni kredit za redovno poslovanje	19. travnja 1958.	50.000.000 Din	1958.	Najmanje godinu dana odnosno do konačne napalte kredita
9.	Garancija po investicijskom zajmu za osnovna sredstva	7. lipnja 1958.	7.316.250 Din	do 1. siječnja 1960.	Za podizanje voćnjaka
10.	Odgoda otplate anuiteta po sanacijskom kreditu	19. srpnja 1958.	18.000.000 Din	-	Društveni investicijski fond Narodnog odbora Kotara Koprivnice
11.	Preuzimanje obveza za otplatu anuiteta po sanacijskom kreditu	19. srpnja 1958.	38.000.000 Din	-	Narodni odbor kotara Koprivnice
12.	Garancija po investicijskom zajmu za osnovna sredstva	22. prosinca 1959.	671.583.000 Din	-	Za izgradnju industrijske klaonice
13.	Garancija po investicijskom zajmu za osnovna sredstva	22. prosinca 1959.	287.821.000 Din	-	Za izgradnju industrijske klaonice
14.	Investicijski zajmovi iz Društvenog investicijskog fonda Kotara Koprivnice za garantni polog	22. prosinca 1959.	25.000.000 Din	u 1960. godini	Za izgradnju industrijske klaonice
15.	Garancija po investicijskom zajmu za osnovna sredstva	22. prosinca 1959.	328.250.000 Din	u 1960. godini	Za rekonstrukciju tvornice
SVEUKUPNO 1.920.071.390 Din					

Popis svih izdanih kredita i garancija u razdoblju od 29. prosinca 1956. do 22. prosinca 1959. godine

Z A P I S N I K
od 29. prosinca 1956.

Sastavljen na XIV. sjednici Vijeća proizvođača Narodnog odbora kotara Koprivnica, koja se održava u zgradi Narodnog odbora kotara u Koprivnici, soba broj 17.

Predsjedatelj Vijeća proizvođača Samardija Josip otvara sjednicu pozdravljajući prisutne odbornike. Sjednica počinje u 9 sati u jutro.

Nakon toga tajnik NOK-a Karlović Milan izvršio je pozivku odbornika, pa predsjedatelj utvrđuje, da je sjednici prisutno: 30 odbornika.

Ostutno je:

20 odbornika, i to:

Opravdano odsutno 7 odbornika; 1/ Antolić Josip, 2/ Bartolović Vlado, 3/ Gavez Branko, 4/ Jakubin Stjepan, 5/ Kolarić Josip, 6/ Novaković Mile, 7/ Petričević Stjepan.

Neopravdano odsutno 13 odbornika: 1/ Benić Ivan, 2/ Duličević Josip, 3/ Ferenčić Matija, 4/ Gombar Euro, 5/ Budrović Ivan, 6/ Kovačević Slavko, 7/ Kralj Ivan, 8/ Novak Euro, 9/ Poštenik Stjepan, 10/ Rep Jakob, 11/ Smoljanović Tomo, 12/ Živko Jakob, 13/ Žibreg Ivan.

Za ovjerovitelje zapisnika izabrani su Kanižaj Mijo i Kadija Pavao.

Zapisnik sa prošle sjednice pročitao je tajnik NOK-a Karlović Milan, na kojeg nije bila stavljena nikakova primjedba.

Predsjedatelj čita Rješenje o sazivu sjednice od 24.XII. 1956. Prs. broj 369/56. i za sjednicu predlaže slijedeći:

D N E V N I R E D

1. Donošenje Odluke o privremenom financiranju za I. tromesečje 1957. godine.
2. Razmatranje organizacije poljoprivredne službe na području kotara Koprivnica.
3. Davanje suglasnosti na Rješenje NO-a Općine Đurđevac o osnivanju Komunalne banke u Đurđevcu.
4. Davanje suglasnosti za pripojenje poduzeća "Stokopromet" u Koprivnici k Zadržanom stočarsko-peradarskom poslovnom savezu u Koprivnici.
5. Odobrenje Odluke o dopunskim plaćama i položajnim dodacima službenika Veterinarske stanice Sokolovac.
6. Davanje garancije "Podravci" industriji za preradu voća i povrća u Koprivnici za investicioni kredit.
7. Davanje garancije Poljoprivrednom dobru lagrad za investicioni kredit.
8. Donošenje rješenja o odobrenju izmjene Programa za unapređenje šumarstva.
9. Davanje garancije "Podravci" industriji za preradu voća i povrća u Koprivnici za investicioni kredit za rekonstrukciju.
10. Davanje garancije općini Ferdinandovac za investicioni kredit.
11. Donošenje Odluke o šumskim taksama.
12. Davanje jamstva za srednje ročni kredit općini Virje i Đurđevac.
13. Ispravak u Rješenju o dopunskim plaćama službenika Kotarskog zavoda za soc. osiguranje u Koprivnici.
14. Davanje suglasnosti na privremeni Program Fonda za unapređenje poljoprivrede za 1957. godinu.

Predloženi dnevni red jednoglasno je prihvaćen, pa se prelazi na njegovu rješavanje.

Zapisnik od 29. prosinca 1956., sastavljen na 14. sjednici Vijeća proizvođača NO kotara Koprivnica. Na dnevnom redu po prvi put se pojavljuju točke davanja garancije "Podravci" industriji za preradu voća i povrća u Koprivnici za investicione kredite. DAVŽ, ASC Koprivnica.

zajam od 7,3 milijuna dinara, koji bi se iskoristio za podizanje voćnjaka. I tu je postavljeno pitanje ima li smisla saditi plantažni voćnjak na oranici gdje je prije rasla pšenica, na što je direktor Gaži uzvratilo da Podravka bez sirovinke baze ne može postojati i da drugi također sade plantažne voćnjake, iako nemaju tvornice. Ohrabrujuće je, međutim, bilo to što je

na sjednici objavljeno da je prvi kvartal te 1958. završen s dobitkom od 1,9 milijuna dinara, prvim pozitivnim rezultatom u proteklih nekoliko godina. Garancija je nakon toga, dakako, izglasana bez otpora.

Na istoj je sjednici oba vijeća Narodnog odbora kotara Koprivnica Rudolf Filipčić je u ime šesteročlane Komisije za kontrolu rada Podravke, koja je formirana u travnju iste godine, odbornicima podnio izvještaj o stanju u tom poduzeću. Njegovo je izlaganja pratilo i sedam najvažnijih Podravkinih rukovodilaca, predvođenih v.d. direktorom Pavlom Gažijem, tehničkim rukovoditeljem Vladom Trojakom i predsjednikom Upravnog odbora Ivanom Gjerekom, a prisutni su bili i Mirko Mucko, predsjednik Radničkog savjeta, Mirko Brljek, tvornički sekretar organizacije Saveza komunista, Ivo Maurinac, šef računovodstva, te Ivan Živko, zacijelo kao predstavnik radnika.

Komisija je obišla sve Podravkine radne prostore i uglavnom je bila zadovoljna viđenim. Filipčić je posebno naglasio da se “proizvodne hale drže u uzornom redu a napose odjeljenja za proizvodnju juha, gdje (je) zapažena higijena osoblja na visini”. No, proizvodnja juha obavlja se “na primitivnim postrojenjima koje je (Podravka) sama izradila”, a najveća su primjedbe upućene tome što u pogonima još za radnike nisu sagrađene higijenske prostorije i što je roba u skladištima polufabrikata bila izložena suncu, za što je rješenje, buduće da nisu mogli biti podignuti svi zidovi, traženo u izradi zaklona od slame.

U analizi poslovanja istaknuto je da u prvih šest mjeseci 1958. nakon dužeg niza godina ostvarana dobit, koja je iznosila oko 6,8 milijuna dinara. Ivo Maurinac, šef računovodstva Podravke, na sjednici je objasnio da je to rezultat dobre prodaje mesnih i povrtnih juha te konzervi, pogotovo govedeg gulaša i paštete od kokošnjeg mesa. Rezultati bi, kazao je, bili i bolji da nije bilo poteškoća oko nabave glutamata, aluminijskih vrećica za pakiranje, ali i osiguravanja dovoljne količine kokošnjeg mesa i masti, budući da se najbolja zarada ostvarivala na kokošnjim juhama. S druge strane, na proizvodnji marmelade, po čemu je Podravka do tada bila poznata, nije bilo zarade, ali se, za razliku od prethodnih godina, nije više stvarao ni gubitak. Problem su jedino bile neprodane količine koncentrata od rajčice, kao i pulpe od šipka, trešnje i jagode. Zato je potpredsjednik Narodnog odbora Stjepan Kapusta zatražio da se te zalihe žurno smanje.

Direktor Gaži je na sva ta zapažanja, kao i neke inspeksijske prijave o kojima je govorio Kapusta, odgovorio da je rukovodstvo ostvarilo radnu disciplinu, potkrepljujući to tvrdnjom da su neki radnici koji su radili na proizvodima od alkohola zbog pijanstva dobili otkaze, a da je u tijeku i postavljanje postavljanje tuševa i ostalih sanitarija. Opravao se i zbog ranijih primjedbi da je Podravka, uz nabavu dva kamiona, kupila i osobni automobil Fiat 1100, tvrdeći da su na to bili prisiljeni, jer je njihov stari Ford bio otpisan.

Gaži je govorio o kadrovskim problemima tvrtke, koje nisu bili u stanju riješiti zbog manjka visokostručne radne snage, te o perspektivama razvoja tvornice, naglašavajući kako je neophodno stvaranje vlastite sirovinске baze za proizvodnju voća sadnjom voćnjaka, nabava strojeva za proizvodnju juha i mesnih prerađevina te nabava postrojenja u pogonu za proizvodnju voćnih sokova. Predložio je i da se dio tada samostalnog poduzeća Stokopromet pripoji Podravki.

Rasprava o izvještaju i očitovanju Podravkina vodstva uslijedila je istoga dana na sjednici

Posjet čelnih ljudi europskog koncerna "Dr. Oetker" Podravki 1967. godine. Uz direktora Podravke Pavla Gažija su i Zlata Bartl i Anica Sabolović (Snimio Ivica Šef)

Vijeća proizvođača, a odbornik Ivo Kuštrak je ustvrdio da "rad u Podravki za sada zadovoljava, jer situacija nije bezizlazna". Naposljetku je usvojen zaključak da se u cilju dalje sanacije poslovanja odgađa otplata anuiteta sanacijskih kredita iz društvenog investicijskog fonda kotarskog Narodnog odbora u iznosu od 18 milijuna dinara, s tim da prva rata dođe na naplatu tek 1960. i da otplata traje 30 godina, dakle čak do 1990. godine. Kotarski je Narodni odbor preuzeo i obvezu otplate anuiteta po sanacijskim kreditu danom od strane Izvršnog vijeća Sabora u ukupnom iznosu od 38 milijuna dinara. Naposljetku je predloženo da Narodni odbor produlji i otplatu kredita do 10 milijuna dinara za sanaciju dugova iz 1956., koji bi se otplaćivao također 30 godina. Rezultat je rada Komisije NOK-a bio i prijedog da se Pavlu Gažiju skine status vršitelja dužnosti i da postane Podravkin dužnik sa svim ovlastima, što je ubrzo i realizirano.

Naredni je izvještaj o poslovanju Podravke uslijedio 3. listopada 1958., potvrđujući pozitivni zaokret u poslovanju, jer je do toga datuma dobit bila oko 12 milijuna dinara, a proizvodnja je do kraja godine trebala biti povećana za 25 posto. To je potaknulo raspravu da se aktivira, ali i inovira, investicijski elaborat još iz 1953., kojim se predviđala modernizacija tvrtke i gradnja novih proizvodnih hala, skladišta, kotlovnice i industrijskog kolosijeka, ali se zbog tadašnjih loših poslovnih rezultata od toga odustalo. Sve te investicije procjenjivale su se na 130 milijuna dinara. Uz to, prvi se puta govorilo i o potrebi reklamiranja Podravkinih proizvoda, za što se u 1959. trebalo utrošiti 10-15 milijuna dinara.

Kotarsko je vijeće bez rasprave usvojilo izvještaj, dok je Vijeće proizvođača uz načelnu podršku dalo i primjedbe na plan gradnje industrijskog kolosijeka, ali i na plan reklamiranja proizvoda. Tako je odbornik Ignac Car ustvrdio da je "previše reklamirati jedan te isti proizvod stalno". Stjepan Kapusta je raspravu zaključio stavom da je potrebno najavljeno pripajanje Stokoprometa Podravki, jer joj je "jedini izlaz u preradi mesnih artikala".

Posljednje sjednice koje su bile presudne za financijsku stabilnost Podravke održane su 22. prosinca 1959., dakle više od godinu dana nakon što su se počeli mijenjati njeni poslovni trendovi. Razlog je bilo donošenje rješenja o davanju Podravki čak tri garancije i osiguranje jednog investicijskog zajma. Prva se garancija odnosila na investicijski zajam od 328,2 milijuna dinara za rekonstrukciju proizvodnih kapaciteta. Druga se garancija, teška 671,6 milijuna dinara, ticala izgradnje industrijske klaonice, a istu je namjenu imala i treća garancija od 287,8 milijuna dinara. Četvrta je točka bio investicijski zajam iz Društvenog investicijskog fonda Kotara Koprivnica za garantni polog u iznosu od 25 milijuna dinara.

Stjepan Kapusta je tada napomenuo da se na "na tako velike investicije ide zato što ne vjerujemo da ćemo sve dobiti". Prikupljeni izvori ne kazuju jesu li za gradnju klaonice doista dobivena sva zatražena sredstva, ali je ta ipak investicija realizirana, što je, nakon integriranja Stokoprometa, bio početak današnje mesne industrije Danica. Te 1959. na tržište je plasirana i Vegeta, tako da je Podravka već iduće godine prestala biti najveći problem kotarskih tijela i počeo je njen ubrzani razvoj, koji se snažno odrazio i na razvoj grada Koprivnice.

IZVORI I BILJEŠKE

1. Državni arhiv u Varaždinu, Arhivski sabirni centar Koprivnica – 30, Narodni Odbor kotara Koprivnica, 1945. – 1962. AVŽ - SCKC-30

Prilog 1

Pavle GAŽI

KAKO SMO STVARALI PODRAVKU

Ako je svaki početak težak, prema poznatoj uzrečici, onda je koprivnička „Podravka“ dobar primjer da to potvrdi. Svaki povijesni prilog o našoj prošlosti, pa tako i ovaj mali o drugoj industrijalizaciji seljačke Podravine, nije samo rasprava o toj prošlosti, već unošenje svijetlosti istine za osvjetljavanje sadašnjosti. Bez tereta osobnih predrasuda, kao neposredni učesnik i svjedok, pokušat ću u ovom kratkom prilogu naznačiti samo neke aspekte društvenih i materijalnih uvjeta u kojima su Podravci rješavali gospodarske probleme, prije pedeset, odnosno šezdeset godina. Za Podravku to su jubilarne godine, jer je 1947. godina početak industrijske prerade voća i povrća, a 1957. početak proizvodnje juha. Te godine su ujedno bile krcate dramatičnim i kriznim situacijama ili jednostavno rečeno porođajnim mukama.

Kako je prošlost dio našeg identiteta, dobro je znati i sjetiti se odakle smo došli, da bismo mogli znati kamo idemo.

Wolfova obrtnička prerada voća i povrća trebala se ugasiti jer nije 1947. godine ušla u prvi državni petogodišnji plan privrednog razvitka. Varaždin, ali i Bjelovar su tako, zbog nezainteresiranosti Koprivnice, dobili prioritet i sredstva za razvitak prehrambene industrije u ovom

dijelu Hrvatske. Međutim, novo rukovodstvo, na čelu s hrabrim i poduzetnim direktorom Jurajem Muckom, umjesto da likvidira radionicu, mobiliziralo je radnike na dobrovoljni rad i oni su u svega nekoliko mjeseci osposobili stare i devastirane objekte bivše uljare za početak industrijske proizvodnje. Glavna direkcija prehrambene industrije u Zagrebu na to nije reagirala, a poslije je i pomogla „vanbračnom djetetu“ da prohoda. Ali nakon svega pet godina t.j. 1952. godine zadnja državna odluka u novom samoupravnom sistemu tražila je da se Podravka pripoji varaždinskom „Kalniku“. Grad je to šutke prihvatio, a Mucko i još par ljudi iz uprave Podravke sjelo je u stari „Ford“ i otišlo u Varaždin na formiranje zajedničke uprave. Međutim, koprivničko dijete pokazalo je, na opće iznenađenje, svoje prve samoupravljačke zube. Na poticaj tvorničkog sindikata, Radnički savjet poslao je brzojavno ultimativni zahtjev da se „Podravkaši“ vrate u roku 48 sati ili da trajno ostanu u Varaždinu. U znak solidarnosti varaždinski radnici priredili su im još „srdačniji“ ispraćaj.

Došle su zatim teške i neizvjesne godine, podjednako za obje firme, i za cijelu industriju za preradu voća i povrća u zemlji. Kriza, koja nije bila samo financijske prirode, kulminirala je 1957. godine. Bilanca poslovanja Podravke bila je porazna, a prema tada važećim propisima, Grad i Kotar (Koprivnica i Đurđevac) našli su se u latentnom stečajnom ozračju. Bez državne i bankarske potpore ostali su bez mogućnosti za daljnji razvitak privrede i društvenog standarda.

Političkom intervencijom republičkih organa (Vlada i Sabor) Grad i Kotar su se ipak trgli i počeli odgovoran i aktivan odnos prema svom slabašnom gospodarstvu. Prije financijske sanacije u Podravki je izvršena kadrovska sanacija, kao bitna pretpostavka prevladavanja poslovne, kreativne i društvene krize. Takav put nije bio lak, niti jeftin. On je ujedno označio kraj „nemiješanja“ i lažne idile lokalnih organa s tvorničkom upravom.

Nisam siguran da je moguće, na ovaj način, približiti i objasniti ono vrijeme današnjoj generaciji. Neka mi bude stoga dopušteno da ilustriram to sa osobnim iskustvom.

Zvuči gotovo nevjerojatno koliko smo mi Podravci, tada bili nemirni, neposlušni i ambiciozni. Da bi Podravku očuvali i razvili hrabro smo ulazili u sukobe s inertnim tržišnim, financijskim i državnim strukturama. Bili smo isto tako kritični i u međusobnim komunikacijama. Vladao je, međutim, duh solidarnosti, a odgovornost je rasla s funkcijama. Tvornički sindikat i Radnički savjet štitili su svakog radnika, ali ne baš i direktora.

Mucko je platio glavom 1955. jer je dopustio nama, u proizvodnji da, bez znanja kotarske vlasti i bez novčanog pokrića, izbacimo iz svih pogona bakrena postrojenja i zamijenimo ih od nerđajućeg čelika. Kao prvi u Jugoslaviji. Moj grijeh u tome činu se pamtio i došao je uskoro trenutak obračuna sa mnom.

U zimi, početkom 1956. godine imao sam tri „mala noćna razgovora“ s prvim čovjekom kotara. Radnički savjet i sindikat (Partiju nismo u to miješali) ovlastili su me da ozbiljno upozorim lokalnu vlast, da upravljanje Podravkom vodi u katastrofu. Moja intervencija nije uspjela, čak što više izazvala je određenu pozdrivost i sumnju. Napustio sam Podravku, bez dramtiziranja, a na rastanku smo se oprostili kao prijatelji.

Na žalost, moja predviđanja i upozorenja su se obistinila. Kao i neka kasnija, ali to baš ne zvuči skromno, koliko god je vjerodostojno. Podravka je tonula u sve veće gubitke, a spasa nije bilo na vidiku.

Pavle Gaži, dipl. ing., u Podravki od 1952. do 1978. godine. Fotografija snimljena oko 1960. godine

Kao tipični Podravec, na želju kolektiva i koprivničke vlasti, vratio sam se 1957. godine u Podravku. Govorilo se, da sam postavio uvjet kako ne želim da se politika miješa u upravljanje poduzećem. Ne sjećam se takvog uvjeta.

Prirodno da je egzistirala, neslužbeno, i druga alternativa i dilema: pripojiti Podravku Kalniku ili je jednostavno zatvoriti i likvidirati. Bolesno, ali već odraslo i žilavo dijete smoglo je i po treći put dovoljno snage i samopouzdanja da ove alternative odlučno odbaci (većina zaposlenih bile su žene). Nova uprava iz 1957. godine, koja je svoju sudbinu čvrsto vezala uz zaposlene, morala je zajedno s njima stoički trpjeti, često ponižavajuće kritike, i dijeliti sudbinu umanjenih osobnih dohodaka.

Na maratonske sjednice skupština i mnogobrojnih komisija slao sam svoja tri Ivana – Maurinca, Đereka i Živka. Moja je privilegija i moj izbor bio laboratorij, pogon i komercijala. Naravno i institucije u Zagrebu i Beogradu.

Podravsko selo bilo je podvojeno u odnosu na industrijalizaciju grada i također na Podravku. S jedne strane, ona je bila veliki poslovni partner, kupac, a s druge strane i financijski teret.

Interesantni je primjer te podvojenosti bio Novigrad, ukoliko nije postrijedi neki iracionalni osobni animozitet. Dok su na jednoj strani čvrsto stajali uz Podravku Rudolf Filipčić, Mirko Brljek i Ignac Mihoković, s druge strane, kao žestoki javni i skriveni protivnici našli su se Matota, Đinđić i Bukovčan.

Kasnije smo bili dobri poslovni partneri.

Krizne godine, danas nezamislivi uvjeti rada i poslovanja, pokazali su se, međutim, i kao izuzetna stvaralačka motiviranost i šansa za upravljački i stručni tim. Umjesto straha i nesigurnosti, zaposleni, od vratara do direktora, prihvatili su entuzijastički nove, i u domaćoj praksi još nepoznate, izazove.

Novi planovi razvoja nisu se više temeljili na nerealnim i neprostudiranim procjenama. Preorijentacija na nove proizvode i tržišta tražila je dinamičnu i fleksibilnu umjesto krute i

hijerarhijski monopolne organizacije rada i poslovanja. Biti brzi, prvi i tržišno inovativni, bio je krucijalni motivacijski činilac za mali tim stručnih ljudi (svega petero s fakultetskom naobrazbom).

U ovakvoj dramatičnoj situaciji ponovno se učvršćivalo pokidano međusobno povjerenje, neposredna komunikacija, stvarala se nova kultura upravljačkog stila i poslovanja. Bojazan Podravaca od „pekmezare“ sve je više nestajalo, kako su iz nje izlazili na tržište novi proizvodi predvođeni dehidriranim juhama i mesnim konzervama. Pogoni su opet počeli raditi u tri smjene, u ljetnoj sezoni sedam dana tjedno, a posebno je zračio optimizam iz dviju malih laboratorijskih prostorija, u kojima se svijetlo nije gasilo prije pola noći.

Tijekom 1958./1959. sramežljivo se porađalo marketinško čedo, naraslo u čudo – Vegeta.

Nije prošlo ni pet godina, a Podravka je svima vratila sanaciona sredstva, po akumulaciji dosegla vrh jugoslavenske industrije, upeterostručila broj zaposlenih i postala pionir marketinškog osvajanja tržišta. Mnoga poduzeća bivše države izrazila su želju da se integriraju u poslovni i proizvodni sistem Podravke pa je tako uspješno realizirano i udruživanje s varaždinskim Kalnikom.

Za sve to vrijeme uprava, stručni timovi i radnici dobivali su mnogobrojne pohvale, priznanja, veliki publicitet, ali i vrlo skromne i rjetke novčane nagrade. Tako se prije pola stoljeća stvarao kult uzornog poduzeća, dobrog privrednika i stručnjaka...

Hod po mukama se isplatio. Zato o Podravki, i nakon šest decenija, Podravci govore emotivno. Podravka je od gubitaša postala hraniteljica tisuća podravske obitelji i nezaobilazna „špajza“ globalnog kulinarstva.

Nadam se da neće zvučati patetično i neskromno ako u ime generacije koja je Podravku stvorila, a seljačku Podravinu uvela u industrijsku civilizaciju, izrazim želju i nadu da novi naraštaji prepoznaju svoje korijene, postanu svjesni svoje vrijednosti, a u novim društvenim i privrednim uvjetima očuvaju i razviju ove vrijednosti koje su njihovi bake i djedovi, uz velika odricanja, stvorili.

Vrlo je mali broj još živih neimara koji su učestvovali u stvaranju Podravkinih temelja. S rizikom da izostavim, nenamjerno, neka časna imena, spomenut ću samo jedan mali broj onih s kojima sam tada neposredno surađivao. Pripadali smo generaciji koja je znala bajku o Pepeljugi pretvoriti u stvarnost, a svoje djelo braniti na štitu, a ne pod njim. To je bila generacija koja je, uz Hlebine, uvela Podravinu i Hrvatsku u Europu prije pedeset godina. Jednostavnim riječima rečeno, stvorena je Podravka lavljeg, a ne licitarskog srca, sa simbolom kulturnog podravskog pijevca.

Evo nekoliko imena kronološki nanizanih: braća Matija i Marijan Wolf, Marija Knez, Juraj Mucko, Ivan Ožeg, Rudolf Filipčić, Emil Kožić, Tomo Burić, Filip Jambreušić, Zlata Bartl, Vladimir Trojak, Ivo Đerek, Vjekoslav Pavlović, supruzi Anica i Pavao Sabolović, Ivan Maurinac, Krsto Milošić, Dragutin Valc, Ivan Živko, Antun Pajcur, Istvan Laszlo, itd. itd.

Iz Grada i Kotara spomenut ću: Josip Samaržija st., Petar Borko, Stjepan Kapusta, Jelica Radojčević, Milan Terek, i mnogobrojni drugi građani i seljaci.

Iz republičkih organa (Vlada i Sabor) Podravki su pomogli Stjepan Debeljak – Bil, Franjo Gaži i Marin Cetinić, uz stručnu asistenciju Mihajla Mautnera, Eduarda Biera i Marcela Majera.

Prilog 2

NATUKNICE O POJEDINCIMA KOJI SU BITNO UTJECALI NA RAZVOJ PODRAVKE

Braća Marijan i Matija Wolf – iz Koprivnice, trgovci, nakup i obrtnička prerada voća i povrća, od kraja 30-tih godina prošlog stoljeća.

Pavle Gaži - od 1952. na dužnosti tehničkog rukovodioca, a od 1957. do 1978. godine direktor poduzeća.

Marija Knez – iz Maribora, komercijalista kod Wolfovih i u Podravki do umirovljenja.

Juraj Mucko – iz Varaždina, direktor Podravke od 1947. do 1955. godine.

Ivan Ožeg – agronom, tehnolog iz Zagreba, tehnički rukovodilac Podravke od 1950. do 1953. godine.

Filip Jambreušić – iz Koprivnice, VKV strojar, šef pogona tvornice, u Podravki od 1949 do 1955. godine.

Filipčić Rudolf – iz Koprivnice, rukovodilac kadrovskog odjela od 1948. do 1955., nakon toga direktor lokalne banke.

Tomo Burić – iz Koprivnice, šef prodaje prvih 10 godina Podravke, do umirovljenja.

Emil Kožić – iz Orahovice, šef nabave 20 prvih godina Podravke, do umirovljenja.

Zlata Bartl – prof. kemije iz Sarajeva, u Podravki od 1955. godine do umirovljenja, šef tvorničkog laboratorija i knjižnice.

Vladimir Trojak – iz Koprivnice, tehnolog, u Podravki na rukovodećim funkcijama u proizvodnji od 1953. do 1978. godine i direktor od 1978. do 1983. godine.

Ivo Đerek – agronom, iz Imotskog, organizator plantažne proizvodnje voća i povrća, u Podravki od 1955. do smrti 1979. godine.

Vjekoslav Pavlović – inženjer strojarstva iz Koprivnice, rukovodilac kapitalne izgradnje, u Podravki od 1957. do umirovljenja.

Anica Lovrenčić Sabolović – iz Koprivnice, inženjer tehnolog, rukovodilac proizvodnje juha i vegete, od 1957. do umirovljenja.

Pavao Sabolović – inženjer strojarstva, iz Koprivnice, rukovodilac održavanja pogona, od 1959. godine do umirovljenja.

Ivan Maurinac – financijsko – računovodstveni stručnjak i šef tog sektora, u Podravki od 1957. godine do umirovljenja.

Krsto Milošić – ekonomist iz Koprivnice, u Podravki od 1958. do umirovljenja, šef odjela ekonomske propagande.

Ivan Živko - ekonomist, iz Đurđevca, šef predstavništva Podravke u Zagrebu, u Podravki od 1953. do 1959. godine.

Dragutin Valc – iz Virja, rukovodilac komercijalnog sektora i izvoza od 1959. godine do umirovljenja.

Antun Pajcur – iz Našica, šef prodaje za tuzemstvo, u Podravki od 1958. do umirovljenja.

Istvan Laszlo – iz Budimpešte, ekonomist, savjetnik i šef predstavništva u Beogradu i Beču.

U Podravki od 1960. godine do umirovljenja.

Petar Borko – predsjednik Narodnog odbora kotara.

Stjepan Kapusta – potpredsjednik Narodnog odbora kotara.

Josip Samaržija – potpredsjednik Narodnog odbora općine Koprivnica.

Milan Terek – predsjednik Narodnog odbora općine Koprivnica.

Jelica Radočević – sekretar Kotarskog komiteta Saveza komunista Hrvatske.

Stjepan Debeljak – Bil – iz Ferdinandovca, tajnik Sabora Socijalističke Republike Hrvatske.

Franjo Gaži – iz Hlebina, narodni poslanik u Saveznoj skupštini i zastupnik u Saboru Socijalističke republike Hrvatske.

Marin Cetinić – iz Korčule, potpredsjednik vlade Socijalističke republike Hrvatske.

Mihajlo Mautner – inženjer tehnolog, sveučilišni profesor na zagrebačkom kemijskom fakultetu i savjetnik u Vladi Socijalističke republike Hrvatske.

Eduard Bier – inženjer tehnolog, savjetnik u Vladi Socijalističke republike Hrvatske.

Marcel Majer – dr. ekonomske nauke, analitičar u Republičkom zavodu za privredno planiranje.

Vito Gašparović – iz Crikvenice, dr. ekonomske nauke, generalni direktor glavne direkcije prehrambene industrije NRH, od 1947. do 1950.

Drago Čoklica – iz Đelekovca, trgovac, generalni direktor Glavne direkcije prehrambene industrije NRH od 1950. do 1952.

Ivan Kuštrak – član Kotarskog komiteta Saveza komunista Koprivnica, otišao na službu u Zagreb i Beograd.

Stjepan Kendel - Sijedi – iz Zagreba, predsjednik Sindikata radnika u prehrambenoj industriji, 50-tih godina.